AZ EURÓPAI KÖZÖSSÉGEK BIZOTTSÁGA

Brüsszel, 3.8.2007
COM(2007) 392 végleges

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a tanárképzés minőségének javításáról

{SEC(2007) 931
SEC(2007)933}

A BIZOTTSÁG KÖZLEMÉNYE A TANÁCSNAK ÉS AZ EURÓPAI PARLAMENTNEK

a tanárképzés minőségének javításáról

BEVEZETÉS

Európában körülbelül 6,25 millió tanár[1] (teljes munkaidős alkalmazott) van. A tanárok alapvető szerepe a tanulók segítése tehetségük fejlesztésében, személyes képességeik kibontakoztatásában és jólétük elérésében, valamint mindazon összetett tudás és készségek elsajátításában, amelyekre polgárként és munkavállalóként szükségük lesz. Az iskolai tanárok közvetítenek a gyorsan fejlődő világ, és az abba nemsokára kilépő tanulók között.

A tanári szakma egyre összetettebbé válik. A tanárokkal szembeni elvárások egyre nőnek. A környezet, amelyben a tanárok dolgoznak, egyre több kihívást tartogat.

Számos tagállam felülvizsgálja azon módszereket, amelyek segítségével a tanárokat felkészítik azokra a fontos feladatokra, amelyeket az európai társadalom érdekében végeznek.

E közlemény[2] célja a tanárok képzése és továbbképzése területén az Európai Unióban jelenleg fennálló helyzet értékelése, valamint annak közös átgondolásának ösztönzése, hogy milyen intézkedések hozhatók tagállami szinten, és az Európai Unió hogyan tudná támogatni ezeket.

1. HÁTTÉR

1.1 A növekedést és a munkahelyteremtést célzó lisszaboni stratégia

Az Európai Tanács 2000. márciusi lisszaboni ülésén hangsúlyozta, hogy az emberek képezik Európa fő értékét, és hogy „az emberekbe való befektetés … mind Európának a tudásalapú gazdaságban betöltött helye szempontjából, mind pedig annak biztosítása szempontjából döntő fontosságú lesz, hogy az új gazdasági forma kialakulása ne vonja maga után a meglévő társadalmi problémák felerősödését[3].”

A 2002 márciusában Barcelonában tartott Európai Tanács a tagállamok oktatási és képzési rendszerei színvonalának javítására – beleértve a tanárok és az oktatók képzésének és

---

1 *A tanárok és oktatók mobilitásáról* szóló, az Oktatásügyi és Kulturális Főigazgatóság megbízásából elkészített tanulmány, 2006 (http://ec.europa.eu/education/doc/reports/doc/mobility.pdf)

2 E közlemény az általános oktatásban és az alapszintű szakoktatásban részt vevő tanárokra vonatkozik, ezért a tanár olyan személy, aki a tagállami jogszabályok és gyakorlat szerint elismert tanári (vagy azzal egyenértékű) státusszal rendelkezik. A közlemény nem vonatkozik azon személyekre, akiket nem a formális oktatási és képzési rendszer keretében foglalkoztatnak, mert ők más természetű feladatokat látnak el másféle környezetben.

3 Lásd például az integrált növekedési és foglalkoztatási iránymutatásokat, amelyek elismerik a kompetenciáknak a munkavállalás során játszott fontos szerepét, és különösen a 23. iránymutatást, amely hangsúlyozza, hogy az oktatási és képzési rendszereket az új kompetenciákkal kapcsolatos követelményekhez kell igazítani, többek között az oktatási és képzési rendszerek vonzerejének, nyitottságának és magas színvonalának biztosítása által.

továbbképzésének javítását – irányuló konkrét célkitűzéseket fogadott el. A 2006. márciusi Európai Tanács megállapította, hogy „Az oktatás és a képzés elengedhetetlen a versenyképesség és a társadalmi kohézió terén meglévő uniós potenciál hosszú távú kibontakoztatásához”, valamint hozzátette, hogy „Fel kell gyorsítani a reformokat az egyszerre hatékony és igazságos, magas szintű oktatási rendszerek biztosítása érdekében.”

Az olyan célok irányába tett előrehaladás[4], mint például az iskolából lemorzsolódók számának csökkentése, a középiskolát elvégző fiatalok arányának növelése, illetve a gyenge olvasáskészséggel rendelkező 15 éves fiatalok számának mérséklése, azonban nem kielégítő.

Az oktatás minősége egyike azon kulcsfontosságú tényezőknek, amelyek meghatározzák, hogy az Európai Unió növelni tudja-e versenyképességét a globalizálódó világban. A kutatások azt mutatják, hogy a jól képzett tanárok és a tanulók eredményessége között erőteljes és pozitív korreláció áll fenn[5], és hogy ez a legfontosabb a tanulók teljesítményét befolyásoló iskolai tényezők[6] között (hatása sokkal nagyobb, mint az iskola szerkezete, vezetése vagy pénzügyi feltételei által gyakorolt hatások). Emellett más tanulmányok[7] a tanárok szakmai továbbképzése és a tanulók teljesítménye közötti pozitív viszonyt állapították meg, és „azt feltételezik, hogy a tanárok szakmai továbbképzése … javítja a tanulók teljesítményét …(és) szerintük a tanárok szakmai továbbképzése a tanulók vizsgaeredményei javításának kevésbé költséges eszköze, mint az osztályok létszámának csökkentése vagy az óraszám növelése.”

A Tanács és a Bizottság az oktatás és képzés területére vonatkozó lisszaboni célkitűzések tekintetében elért haladásról szóló, 2004. évi közös jelentésében[8] felszólított a tanárok és oktatók kompetenciáira és képesítéseire vonatkozó közös európai elvek meghatározására. A 2006. novemberi Európai Tanács az alábbi megállapításokra jutott: „a tanárok, az oktatók, az egyéb oktatói személyzet, és a tanulmányi tanácsadó és diákjóléti szolgálatok motiváltsága, készségei és kompetenciái, valamint az iskola vezetőségének minősége kulcsfontosságú tényező a magas szintű tanulási eredmények elérése szempontjából” és „Az oktatói személyzet erőfeszítéseit folyamatos szakmai továbbképzések, valamint a szülőkkel, a diákjóléti szolgálatokkal és a tágabb közösséggel folytatott megfelelő együttműködés által kell támogatni.”

A tanárképzés minőségének javítása ezért az európai oktatási rendszerek fontos célkitűzése, amennyiben az Oktatás és képzés 2010 program keretében megállapított közös célok irányába történő előrehaladást fel kívánják gyorsítani.

---

4 A Bizottság éves jelentése a lisszaboni célkitűzések tekintetében elért haladásról, 2006. május 16.

5 Lásd például: Darling Hammond et al 2005, Does teacher preparation matter? Evidence about teacher certification, Teach for America, and teacher effectiveness. Education Policy Analysis Archives, 13(42) 16-17, 20

6 Rivkin, Hanushek, and Kain, 2000; Hanushek, Kain and Rivkin 2005, ‘Teachers, Schools, and Academic Achievement’.

7 Angrist and Lavy, 2001, Does Teacher Training Affect Pupil Learning? Evidence from Matched Comparisons in Jerusalem Public Schools Journal of Labor Economics, 19, 2, 343-69

8 http://ec.europa.eu/education/policies/2010/doc/jir_council_final.pdf

A magas színvonalú tanárképzés biztosítása természetesen a nemzeti források megfelelő kezelése és a hatékony befektetések biztosítása miatt is fontos: az iskolák kiadásainak mintegy kétharmadát teszi ki a tanárok bére[9].

1.2 Az Unió egyéb szakpolitikái és célkitűzései

A tanárképzéssel kapcsolatos politika az alábbi kulcsfontosságú európai szakpolitikákhoz kapcsolódik közvetlenül:

- A szociálpolitika hangsúlyozza az oktatás és képzés – mint a szegénységből kivezető út és a társadalmi integráció kulcsfontosságú tényezője – , valamint az Ifjúsági paktumban[10] meghatározott alapkészségek fontosságát.

- Az innovációs politika[11] annak biztosítására helyezi a hangsúlyt, hogy a tanárok segítsenek a fiataloknak a vállalkozói és az innovációs szellem elsajátításában.

- A kutatáspolitika[12] kiemeli, hogy a természettudományok tanítását az Európai Unióban az oktatás minden szintjén javítani kell.

- A vállalkozáspolitika[13] felhívja a figyelmet arra, hogy a hatóságoknak az alapképzés és a szakmai továbbképzések keretében ösztönözniük kell az iskolaigazgatókat és a tanárokat, hogy építsék be a tanításba a vállalkozói szellemre való nevelést.

- A Bizottság által létrehozott Új keretstratégia a többnyelvűség ösztönzésére[14] hangsúlyozza a nyelvtanulás értékét, valamint rámutat arra, hogy a magas színvonalú nyelvoktatás és a nyelvtanárok jobb képzése fontos kihívás, valamint

- A szakmai képesítések elismeréséről szóló 2005/36/EK irányelv képezi a tanárok szakmai mobilitásának jogi keretét.

1.3 Változó igények

Az oktatásban és a társadalomban bekövetkezett változások új igényeket támasztanak a tanári szakmával szemben. Az alapismeretek átadása mellett például egyre inkább elvárják a tanároktól, hogy segítsenek a fiataloknak abban, hogy az információk memorizálása helyett az alapkészségek elsajátítása révén önálló (autonóm) tanulókká váljanak. Arra ösztönzik a

---

9 OECD-jelentés Teachers matter: Attracting, Developing and Retaining Effective Teachers, (A tanárokkal kapcsolatos kérdések: Hatékony tanárok felvétele, képzése és megtartása) 2005; www.oecd/edu/teacherpolicy

10 Az európai ifjúsági paktum, http://ue.eu.int/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/84335.pdf

11 Az alábbi közleményben leírtak szerint: Az ismeretek átültetése a gyakorlatba: széles körű innovációs stratégia az Európai Unió számára, COM(2006) 502 végleges

12 A Michel Rocard európai parlamenti képviselő által elnökölt magas szintű munkacsoport megvizsgálta a jelenlegi európai, és a folyamatban lévő, innovatív nemzeti szintű kezdeményezéseket és tevékenységeket a természettudományos oktatás területén. A munkacsoport alábbi honlapon olvasható jelentése: http://ec.europa.eu/research/science-society/index.cfm?fuseaction=public.topic&id=1100&lang=, a természettudományos oktatás olyan új megközelítésének létrehozására szólít fel, amely gyökeresen eltér a hagyományos pedagógiai módszerektől.

13 Lásd *a vállalkozói készségek előmozdítása az oktatás és a tanulás révén* című bizottsági közleményt, COM(2006) 33, végleges

14 COM(2005)596, 2005. november

tanárokat, hogy a tanulás együttműködésen alapuló és konstruktív megközelítését dolgozzák ki és alkalmazzák, és a frontális tanítás helyett inkább segítsék és szervezzék meg az órai munkát. Ezek az új szerepek számos tanítási megközelítés és stílus területén szükségessé teszik a tanárok képzését és továbbképzését. Emellett az osztályok összetétele a korábbiaknál sokkal vegyesebb, különböző háttérrel és különböző szintű képességekkel és problémákkal rendelkező tanulók járnak egy osztályba. A tanárokkal szemben elvárás az új technológiák nyújtotta lehetőségek kihasználása és az individualizált tanulás elsajátításának elősegítése. A tanároknak emellett az iskolák megnövekedett autonómiája következtében kiegészítő döntéshozó vagy igazgatási tevékenységeket is magukra kell vállalniuk.

Ezek a változások nem csak az új ismeretek és készségek elsajátítását követelik meg a tanároktól, hanem ezek folyamatos fejlesztését is. Az oktatói személyzet új szerepe által megkövetelt készségekkel és kompetenciákkal való felvértezéséhez egyrészt magas színvonalú tanári alapképzésre, másrészt pedig a tanároknak a tudásalapú társadalomban alapvető fontosságú készségeket átadó, következetes és folyamatos szakmai továbbképzésekre van szükség.

Mint minden más modern szakma gyakorlójának, a tanároknak is kötelességük a szaktudásuknak az önreflexió alkalmazása, a kutatás és a pályafutásukat végigkísérő rendszeres és folyamatos szakmai továbbképzés általi bővítése. Elengedhetetlen fontosságú, hogy a tanárok képzésének és továbbképzésének rendszerei ezt lehetővé tegyék.

1.4 Szakismerethiány és elégtelen képzési kínálat

A tanárképzési rendszerek azonban nem mindig elég felkészültek az új igények kielégítésére.

Egy közelmúltbeli OECD-tanulmányban[15] majdnem minden ország a tanári készségek hiányosságáról, valamint a készségek aktualizálásának nehézségeiről számol be. A hiányosságok különösen a tanítás új fejleményeinek kezelésével kapcsolatos készségek (beleértve az individualizált tanulást, a tanulóknak az autonóm tanulásra való felkészítését, a heterogén osztályok kezelését, a tanulóknak az IKT megfelelő alkalmazásának átadását stb.) terén mutatkoznak.

Számos tagállamban nem jellemző a tanárképzés elemeinek szisztematikus összehangolása, aminek következményeként egyfelől nincs koherencia és folytonosság a tanárok módszertani alapképzése, az azt követő szakmai gyakorlat, a szakmai továbbképzés és szakmai fejlődés között, másfelől ezek a folyamatok általában nem kapcsolódnak az iskolák fejlesztéséhez vagy javításához, illetve a pedagógiai kutatáshoz. Kevés ösztönzést kapnak a tanárok ahhoz, hogy pályafutásuk során folyamatosan frissítsék készségeiket.

Az Európai Unió egészében keveset fektetnek be a tanárok folyamatos szakképzésébe és továbbképzésébe, és a gyakorló tanárok rendelkezésére álló szakmai továbbképzések száma korlátozott. A tanárok számára csak tizenegy tagállamban kötelező a szakmai továbbképzés, és ezeknek az országoknak sem mindegyikében kötelezik kifejezetten a tanárokat az abban való részvételre[16]. A továbbképzés általában egyik országban sem haladja meg a 20 órát

---

15 *Teachers Matter* (A tanárokkal kapcsolatos kérdések), OECD 2005

16 A táblázatok alapjául szolgáló adatok teljes körű elemzése és a fogalommeghatározások az alábbi tanulmányban olvashatók: *Key data on Education in Europe* (Kulcsfontosságú adatok az európai oktatásról.) 2005, Eurydice, ISBN 92-894-9422-0; http://www.eurydice.org/portal/page/portal/Eurydice/showPresentation?pubid=052EN

évente. A kötelező továbbképzési óraszám egyik tagállamban sem több évi öt napnál, és a legtöbb tagállamban csak három továbbképzési napot írnak elő évente. Emellett a szakmai továbbképzés kötelezővé tétele keveset árul el a valós részvételi arányról.

Csak az európai országok felében nyújtanak a kezdő tanárok számára szisztematikus szakmai támogatást (pl. szakmai gyakorlat, továbbképzések, mentor biztosítása) pályafutásuk első éveiben. Továbbá csak az országok egyharmada rendelkezik a szakmai kötelezettségeik teljesítése során nehézségekkel küzdő tanárokat támogató intézményekkel.

Az 1. táblázat azt mutatja, hogy mely országokban kötelező, és mely országokban szabadon választható a szakmai továbbképzés.

A tanárok továbbképzési lehetőségei az általános iskolai és a középiskolai oktatás alsó és felső tagozatában 2002-2003-ban

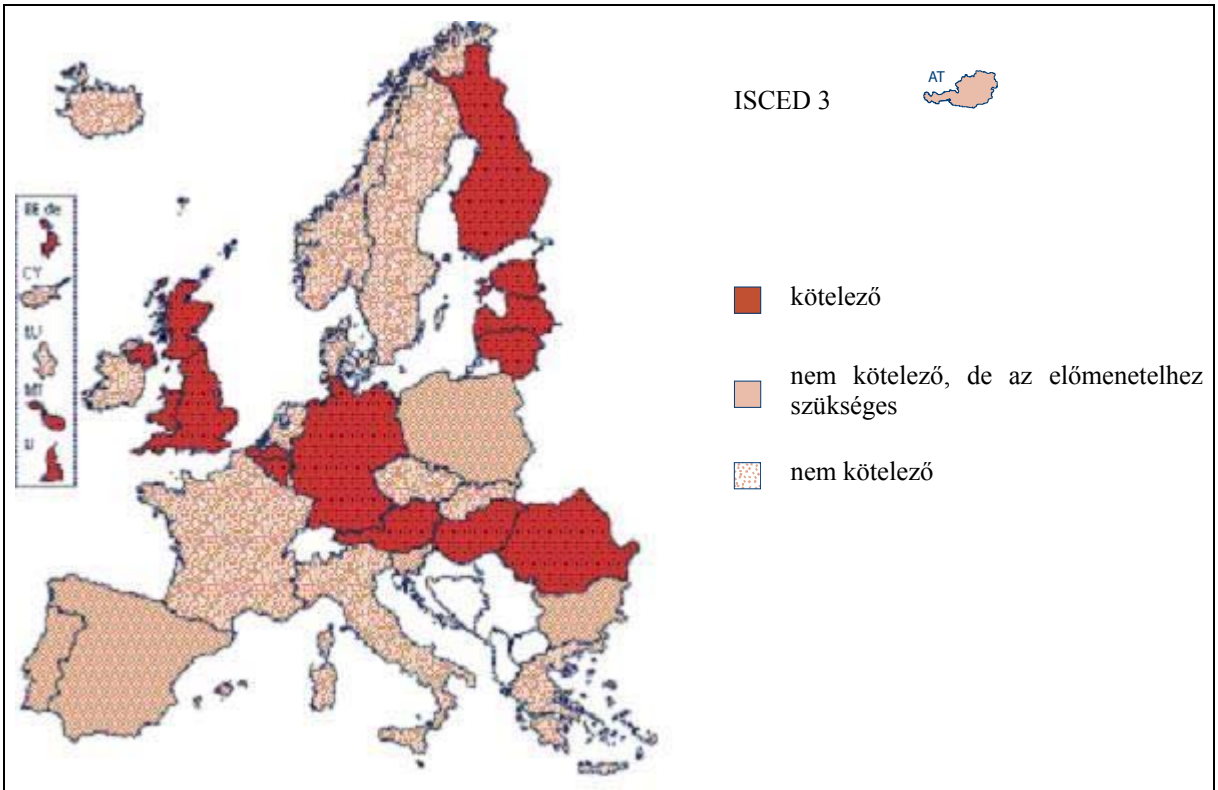

Forrás: Eurydice.

A 2. táblázat azt mutatja, hogy országonként változik az évente kötelező szakmai továbbképzési óraszám.

A kötelező továbbképzésre évente minimálisan fordított idő (órában) az általános iskolai és a középiskolai oktatás alsó és felső tagozatában 2002-2003-ban

	BE fr	BE de	BE nl	DE	EE	LV	LT	HU	MT	AT	FI	UK-ENG/ WLS/NIR	UK-SCT	LI	RO
ISCED 1	21	21	14		32	12	18	17	21	15	18		35		19

ISCED 2	21	21	21	v	32	12	18	17	21	15	18	v	35	v	19
ISCED 3	21	21	21		32	12	18	17	21	v	18		35		19
x	CZ, DK, EL, ES, FR, IE, IT, CY, LU, NL, PL, PT, SI, SK, SE, IS, NO és BG.														

x a továbbképzés nem kötelező v változó

Forrás: Eurydice.

Kiegészítő megjegyzések

Belgium: évente három nap.

Németország: a kötelező továbbképzés ideje tartományonként változó.

Észtország: öt év alatt 160 óra.

Litvánia: öt év képzés alatt 15 nap. Ez öt év alatt 90 órának felel meg.

Lettország: a központi oktatási hatóságok három év alatt legalább 36 órát írnak elő.

Magyarország: hét évente 60-120 óra továbbképzés kötelező.

Málta: évente három nap a tanév elején vagy végén. 2001-2002 óta évente három alkalommal iskola utáni kétórás foglalkozást vezettek be.

Hollandia: a tanárok évi munkaóráinak 10%-át szakmai továbbképzésre kell fordítani. Ez a hivatalosan előírt idő, amelyet a tanárok igénybe vehetnek.

Ausztria: az ISCED 2. szintjén az itt megadott információ a *Hauptschulé*-kben dolgozó tanárokra vonatkozik. Az *allgemein bildenden höheren Schulé*-kben dolgozó tanároknak a képzés időtartama nincs előírva.

Finnország: évente három nap naponta hat órán át.

Egyesült Királyság (ENG/WLS/NIR): a tanév azon öt napját, amikor nincs iskolai foglalkozás, gyakran továbbképzésre fordítják. Ezen kívül a szakmai fejlődéssel kapcsolatos eseményeken való részvétel a szakmai kötelezettségek fontos része.

Egyesült Királyság (SCT): legalább öt nap továbbképzés. A tanárok ezen kívül évente 50 órát töltenek tervezett tevékenységekkel, ennek egy részét szintén fel lehet használni továbbképzésre.

Liechtenstein: a tanároknak kétévente legalább egy képzési tevékenységben részt kell venniük.

Románia: ötévente 95 óra, hacsak a tanárok ez idő alatt nem szereznek szakmai képesítést.

Magyarázó megjegyzések

Számítás: ellenkező instrukciók hiányában egy nap alatt hét óra értendő. Olyan országokban, ahol több év alatt bizonyos mennyiségű képzés kötelező, a számítás átlagon alapul.

A 3. táblázatból kitűnik, hogy továbbra sem elterjedtek a kezdő tanárokat támogató intézkedések. 2002-ben csak az országok fele nyújtott támogatást a kezdő tanároknak pályájuk ezen szakaszában.

Rendeletek és/vagy ajánlások a pályakezdő tanárok számára rendelkezésre álló támogatás típusaira és felügyeletre vonatkozóan az általános iskolai és a középiskolai (alsó és felső tagozat) oktatásban 2002-2003-ban

TÁMOGATÁS TÍPUSA	**CZ**	**DE**	**EL**	**ES**	**IE**	**IT**	**CY**	**PL**	**SK**	**UK-ENG/WLS**	**UK-NIR**	**IS**	**LI**	**NO**	**BG**
Hivatalos/félhivatalos értekezletek (az eredmények vagy problémák megvitatására)			o	o		o	o	o	o		o	o	o		o
Vélemények, tájékoztatás és informális megbeszélések	o		o	o	o	o	o	o	o		o	o	o		o
Segítségnyújtás az órarend kialakításához			o	o		o		o	o			o	o		o
Segítségnyújtás a diákok értékeléséhez/iskolai értékelő beszámolóik megírásához				o		o		o	o		o	o	o		
Részvétel és/vagy megfigyelés a tanórán	o		o	o	o		o	o	o		o		o		o
Tanácsadás a készségekkel kapcsolatban			o	o		o	o	o	o		o	o			o
Szemináriumok/workshopok/vitacsoportok szervezése			o	o			o	o	o						o

Látogatások más iskolákba/forrásközpontokba				o				o							
Kötelező speciális képzés (minimális időtartammal)			o (1)	o (2)		o (3)									o (4)
Kézikönyv											o				
Kísérleti projektek (folyamatban lévő végrehajtás)		o								o				o	
Jelenleg nincs intézkedés	BE, DK, EE, FR, LV, LT, LU, HU, MT, NL, AT, PT, SI, FI, SE, RO														
(1) 100 óra (2) változó (3) 40 óra (4) 24 óráig															
Forrás: Eurydice.															

1.5 A tanári szakma jellemzői az Európai Unióban

Nem

A 4. táblázat[17] mutatja, hogy mind az általános-, mind pedig a középiskolai oktatásban a tanárok többsége nő. 2002-ben egy EU-tagállam kivételével mindenhol 70 % fölött volt az alapfokú oktatás első szintjén dolgozó női tanárok (ISCED 1) aránya. A középiskola alsó tagozatában/az alapfokú oktatás második szintjén (ISCED 2) nem olyan magas a női tanárok aránya, mint az alapfokú oktatás első szintjén. Bár a középfokú oktatás felső szintjén a női tanárok száma nem haladja meg számottevően a férfi tanárokét, számuk szinte minden országban a férfiaké fölött van.

A tanárnők százakékos aránya az általános iskolai oktatásban (ISCED 1) és középiskolai oktatásban (ISCED 2 és 3), a köz- és magánszektorban együttesen 2001-2002-ben

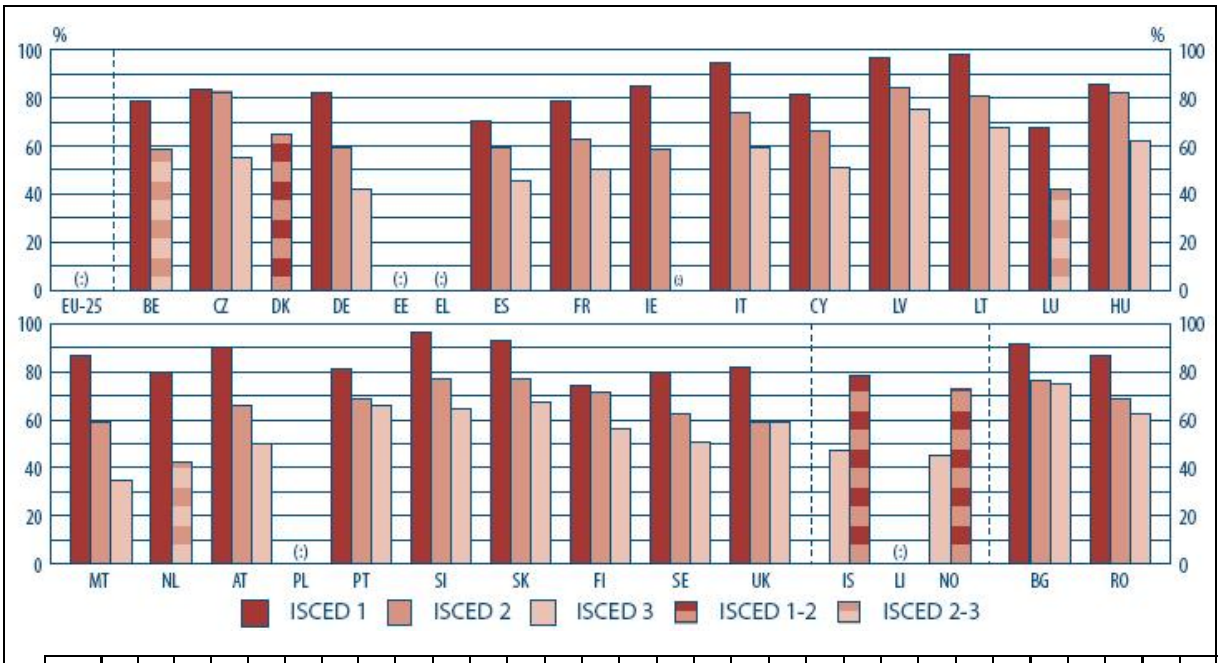

	EU-25	BE	CZ	DK	DE	EE	EL	ES	FR	IE	IT	CY	LV	LT	LU	HU	MT	NL	AT	PL	PT	SI	SK	FI	SE	UK	IS	LI	NO	BG	RO
ISCED 1	(:)	78.9	84.2	(:)	82.4	(:)	(:)	71.0	78.7	85.4	95.3	81.9	97.1	98.2	67.9	85.7	86.8	80.1	90.5	(:)	81.2	96.3	92.9	74.2	80.2	81.8	(:)	(:)	(:)	92.0	86.8
ISCED 2	(:)	(:)	82.8	(:)	59.4	(:)	(:)	59.8	63.0	59.0	73.8	66.3	84.7	81.3	(:)	82.7	58.8	(:)	66.2	(:)	69.0	77.0	77.0	71.4	62.8	59.2	(:)	(:)	(:)	76.3	68.8
ISCED 3	(:)	(:)	55.2	(:)	42.2	(:)	(:)	45.4	50.6	(:)	59.3	51.4	75.7	67.5	(:)	62.1	34.5	(:)	50.1	(:)	66.3	64.3	67.5	56.3	50.4	59.1	47.5	(:)	45.3	75.1	62.3
ISCED 1-2				65.3																							78.1		72.8		
ISCED 2-3		58.6													42.2			42.4													

17 *Key data on Education in Europe* (Kulcsfontosságú adatok az európai oktatásról.) *2005*, Eurydice, ISBN 92-894-9422-0

Bérezés

A tanárállományt számos tényező, köztük a bérezés is befolyásolja. A tanároknak az átlagkeresethez és a bruttó hazai termékhez (GDP) viszonyított fizetése rendkívül nagy eltéréseket mutat a különböző országokban. Luxemburgban és Németországban a nemzeti átlagkeresethez viszonyítva magasak a tanári fizetések. Az egy főre jutó GDP-hez viszonyítva Portugáliában, Cipruson, Görögországban, Luxemburgban és Spanyolországban a legmagasabb a tanárok fizetése.

A többi közalkalmazott és a magánszektorban dolgozók fizetéséhez viszonyított különbözet befolyásolja, hogy a tanárok pályájukon maradnak-e, és a különbözet ugyanakkor az általános munkaerőpiaci feltételek függvénye. Ha nagy a munkaerő-kereslet, több tanári diplomával rendelkező választ a szakmáján kívüli foglalkozást. A fizetéskülönbség különösen a férfiak esetében határozza meg nagy mértékben, hogy a tanári pályán maradnak-e.

A tanárok, más közalkalmazottak és egyenértékű képesítéssel rendelkező magánszektorbeli munkavállalók helyzetét összehasonlító tanulmány[18] azt állapította meg, hogy azoknál a tanároknál magasabb a tanári pályán maradás valószínűsége, akik a többi szakma gyakorlóihoz viszonyítva magasabb fizetést kapnak. Egy egyesült királyságbeli kutatás arra a következtetésre jutott, hogy a tanárok fizetése és a tanári diplomával rendelkezők számára nyitva álló más szakmákban fizetett bér közötti különbség a tanári pályán maradást befolyásoló meghatározó tényezőnek tekinthető.

Életkor

Más szakmákkal ellentétben a tanári szakmában nagy az idősebb munkavállalók aránya (lásd az 5. táblázatot). A 45 és 64 év közötti tanárok aránya számos országban 40 % fölött van, míg néhány országban 30%-ot tesz ki az 50 és 64 év közötti tanárok aránya[19]. Ez egyértelműen befolyásolja a tanárképzés és a tanárok továbbképzésének szükségletét.

Fontos lesz a tanári szakma vonzóvá tétele, hogy a legjobb jelentkezőket vegyék fel, és hogy meggyőzzék más szakmák munkavállalóit, hogy térjenek át a tanári pályára. A számos tagállamban jelenleg fennálló gyakorlattal ellentétben a tapasztalt tanárokat egyre inkább meg kell majd győzni, hogy a korai nyugdíjba menetel helyett maradjanak a pályán, amihez további szakmai továbbképzési lehetőségekre és támogatásra lehet szükség.

5. táblázat: Valamennyi értelmiségi és a tanárok korszerkezete (2005)[20]

---

18 Dolton, P. J. and Van der Klaauw, W. 'Leaving teaching in the UK – a duration analysis'. *Economic Journal* 105 (429), 431-444, 1995.

19 Study *Mobility of Teachers and Trainers (A tanárok és az oktatók mobilitásáról szóló tanulmány)* , Oktatásügyi és Kulturális Főigazgatóság, 2006

20 ua.

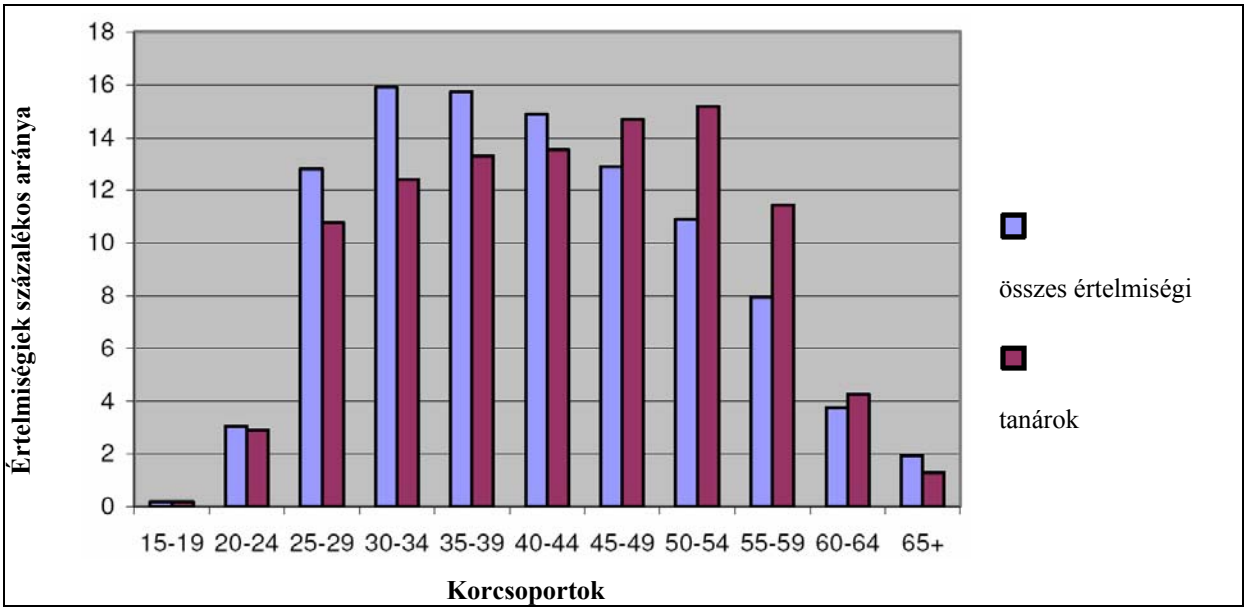

Összességében meg kell tenni az elegendő jól képzett és motivált férfi és női tanár felvételéhez és a tanári pályán való megtartásához szükséges lépéseket, különösen a nyugdíjba vonuló tanárok pótlása érdekében.

2 CSELEKVÉSI KERET

2.1 Az Európai Unió által a tanárképzéshez nyújtott jelenlegi támogatás

Az oktatási és képzési rendszerek megszervezése és tartalmának meghatározása a tagállamok felelősségi körébe tartozik. Az Európai Unió feladata a tagállamok támogatása.

Európai szinten olyan közösségi programok, mint a Socrates program keretében szervezett Comenius és Erasmus, valamint a Leonardo Da Vinci program támogatták a tanári kompetenciák fejlesztését elősegítő projekteket. Az egész életen át tartó tanulás új programja (2007–2013)[21] kiterjeszti a tanárok mobilitása és a tanárképző intézmények közötti együttműködési projektek támogatásának lehetőségeit.

Az Európai Szociális Alap is fontos eszköze az oktatási és képzési rendszerek korszerűsítésének, beleértve a tanárok tagállamokban történő alapképzését és továbbképzését.

2.2 A tagállamokkal való együttműködés

Az Európai Bizottság szorosan együttműködik a tagállamokkal, hogy segítse őket oktatási és képzési politikáik korszerűsítésében. Ezt az átdolgozott lisszaboni stratégia részét képező „Oktatás és képzés 2010” munkaprogram által valósítja meg, amely az információk, adatok és bevált gyakorlatok cseréjét a kölcsönös tanulás és egymás ellenőrzése révén segíti elő.

Miután a Tanács kulcsfontosságú szerepet tulajdonított a tanárképzésnek, a Bizottság 2002-ben felállította a tanárok és oktatók képzésének javításával foglalkozó munkacsoportot[22],

---

21 1720/2006/EK határozat.

22 A tanárok és oktatók képzésének javításával foglalkozó munkacsoport, 2003. és 2004. évi időközi jelentés, http://europa.eu.int/comm/education/policies/2010:objectives_en.html#training

amelynek keretében az Oktatás és képzés 2010 munkaprogramban részt vevő 31 ország képviselője folytatott eszmecserét.

A Bizottság és a nemzeti szakértők ezt követő munkája során a szükséges változtatásokkal kapcsolatban széleskörű egyetértés mutatkozott. A tagállamok által kijelölt szakértőkkel együttműködve kidolgozták a tanári kompetenciák és képesítések közös európai alapelveit[23], és azokat a vezető politikai döntéshozók, a tanárképzés szakértői és az érintett felek 2005-ben tartott európai konferenciáján megvizsgálták. Számos ország már alkalmazza a közös európai alapelveket a tanárképzéssel kapcsolatos politikai fejlődésről való eszmecsere gazdagítása érdekében.

A Bizottság és a tagállamok megoldásokat keresnek a megállapított kihívásokra a „tanárok és oktatók" csoport segítségével, amely a tanárképzéssel kapcsolatos szakpolitika kidolgozásával elsőbbségi területként foglalkozó 18 tagállam által kijelölt szakértőkből áll. A csoport a valamennyi tagállamot érintő szakpolitikai területeken – beleértve a folyamatos szakmai továbbképzés rendszere, az iskola mint tanárainak tanulási közössége, az iskola vezetése, a tanárok felkészítése a különféle kulturális hátterű tanulókból álló osztályokra és az iskolák és vállalatok közötti partnerségek témáit – együtt tanulási tevékenységi programokat szervezett. A tagállamok úgy vélik, hogy az ilyen tevékenységek hasznos tanulási lehetőségeket kínálnak.

2.3 Közös elvek

A tanári szakma előtt álló kihívások az Európai Unióban lényegében mindenütt azonosak. Lehetőség van a kérdések közös elemzésére és a tanárok számára szükséges készségfajtákról való közös elképzelés kialakítására.

A tanári kompetenciák és képesítések fent említett közös európai alapelveit az Európa-szerte tevékenykedő tanárok és tanárképzők tapasztalatai alapján dolgozták ki, és azokat az érdekelt felek jóváhagyták. Az alapelvek az alábbi jellemzőkkel rendelkező európai tanári szakma elképzelését írják le:

– **magas képzettséget igénylő** szakma: valamennyi tanár felsőfokú végzettséggel rendelkezik (az alapszintű szakoktatásban részt vevők a szakterületükön magas képesítéssel és megfelelő pedagógiai végzettséggel is rendelkeznek). Valamennyi tanár átfogó szaktudással, jó pedagógiai ismeretekkel, a tanulók irányításához és támogatásához szükséges készségekkel és kompetenciákkal rendelkezik, továbbá ismeri a tanítás társadalmi és kulturális dimenzióit.

– az **élethosszig tanulók** szakmája: a tanárokat arra ösztönzik, hogy egész életpályájuk során képezzék tovább magukat szakmailag. A tanárok és munkaadóik elismerik az új tudás elsajátításának fontosságát, és képesek új módszerek alkalmazására, valamint az új ismereteknek a tanításba való beépítésére.

– **mobil** szakma: a mobilitás a tanárok alapképzésére és továbbképzésére irányuló programok központi eleme. A tanárokat arra ösztönzik, hogy szakmai továbbképzés céljából más európai országokban dolgozzanak vagy tanuljanak.

---

23 http://ec.europa.eu/education/policies/2010/testingconf_en.html

– **partnerségen** alapuló szakma: A tanárképző intézmények iskolákkal, helyi gazdasági körökkel, szakmai továbbképző központokkal és más érdekelt felekkel együttműködve szervezik tevékenységüket.

A Bizottság ezen alapelvekkel összhangban és az előzetes elemzést figyelembe véve úgy véli, hogy az alábbi politikai lépések tehetők az Európai Unióban zajló tanárképzés színvonalának javítása érdekében.

2.3.1 Élethosszig tartó tanulás

Az alapképzés során a tanárok nem tudják elsajátítani valamennyi ismeretet és készséget, amelyre pedagógusi pályájuk során szükségük lesz. Valamennyi tanár képzése és továbbképzése egész életen át tartó feladatnak tekintendő, és ennek megfelelően strukturálható és finanszírozható.

A tanárképzés és –továbbképzés sokkal hatékonyabb, ha azt egy koherens nemzeti rendszer keretében koordinálják és megfelelően finanszírozzák. Az ideális megközelítés az lenne, ha egy olyan, a formális, az informális és a nem-formális tanulási lehetőségeket is magában foglaló rendszert hoznának létre, amelyben a tanári alapképzést a tanítási gyakorlat, majd a pályafutást végigkísérő folyamatos szakmai továbbképzés követné. Ez azt jelentené, hogy valamennyi tanár:

– álláshelyének betöltése/tanári pályája első három évében hatékony bevezető programban vesz részt;

– tapasztalt tanárok vagy más érintett szakmabeliek rendszeres irányítása és felügyelete mellett végezheti munkáját egész pályafutása során;

– az iskolájában, illetve intézményében kidolgozott átfogó fejlesztési terv keretében rendszeresen részt vesz a képzési és továbbképzési szükségleteikről folytatott eszmecserében.

Továbbá a Bizottság úgy véli, hogy a tanároknak előnyük származna abból,

– ha pályafutásuk során ösztönöznék és támogatnák őket, hogy formális, informális és nem-formális eszközök segítségével terjesszék ki és fejlesszék kompetenciáikat, valamint ha elismernék a vonatkozó formális és nem-formális tanulást;

– ha részt vehetnének olyan más folyamatos szakmai továbbképzési programokban, mint például a csere és a vendégtanár programok (az egész életen át tartó tanulás programja támogatásával vagy anélkül); valamint

– ha lehetőségük és idejük lenne a tanulásra további képesítések megszerzése érdekében, és részt vehetnének a felsőoktatás szintjén zajló tanulmányokban vagy kutatásokban;

– ha többet tennének a tanárok iskolái és a munka világa, a felsőoktatási és kutatási intézmények és más szervek közötti kreatív partnerség támogatásáért annak érdekében, hogy biztosítsák a magas színvonalú képzést és a hatékony gyakorlatot, valamint helyi és regionális szinten innovációs hálózatokat hozzanak létre.

2.3.2 *Szükséges készségek*

A tanárok kulcsfontosságú szerepet játszanak a tanulóknak a társadalomban és a munka világában való szerepük betöltésére való felkészítése során. A tanároknak egész pályafutásuk során rendelkezniük kell azzal az átfogó szaktudással, és azokkal a tanári magatartásformákkal és pedagógiai készségekkel, illetve képesnek kell lenniük azok elsajátítására, amelyek lehetővé teszik számukra, hogy a tanulókat segíteni tudják képességeik kibontakoztatásában. Különösen az alábbi készségekkel kell rendelkezniük:

– az egyes tanulók különleges szükségleteinek megállapítása, és azoknak a különféle tanítási stratégiák kifejlesztése általi kielégítése;

– a fiatalok fejlődésének támogatása mindaddig, amíg teljesen önálló (autonóm) élethosszig tanuló személyekké nem válnak;

– a fiatalok támogatása a kulcskompetenciák közös európai referenciakeretében[24] felsorolt kompetenciák elsajátítása során;

– multikulturális környezetben való munka (beleértve a sokféleség értékének elfogadását és a különbségek tiszteletét); valamint

– a kollégákkal, szülőkkel és a tágabb közösséggel való szoros együttműködés.

Tekintettel az iskolavezetőkkel szemben támasztott növekvő elvárásokra és időnként a vezetői poszt betöltésével járó nehézségekre, előnyös lenne, ha a tanároknak megfelelő lehetőségeik lennének a vezetői készségek elsajátítására, fejlesztésére és alkalmazására.

2.3.3 *Reflektív gyakorlat és kutatás*

A tanárok segítik a tanulókat, hogy egész életük során felelősséget vállaljanak tanulási útvonaluk kialakításáért. A tanároknak a saját tanulási útvonaluk megtervezésére is képesnek kell lenniük. Emellett a többi szakma gyakorlójához hasonlóan a tanárok felelősek a tanítással és az oktatással kapcsolatos új ismeretek elsajátításáért. Az autonóm élethosszig tartó tanulás összefüggésében a tanárok szakmai továbbképzése azt jelenti, hogy

– szisztematikusan és folyamatosan reflektálnak saját tanítási gyakorlatukról;

– az iskolai tanításon alapuló kutatást végeznek;

– tanításukba beépítik az iskolában végzett kutatás és a tudományos kutatás eredményeit;

– értékelik tanítási stratégiáik hatékonyságát, és azokat az eredményeknek megfelelően kiegészítik; valamint

– felmérik saját képzési szükségleteiket.

---

[24] lásd a 2006/962/EK európai parlamenti és tanácsi ajánlást.

Biztosítani kellene az e célok eléréséhez szükséges ösztönzőket, forrásokat és támogatási rendszereket.

2.3.4 Képesítések

Tekintettel a tanárokkal szemben támasztott igények összetettségére, az általuk elsajátítandó átfogó ismeretekre és készségekre, és arra, hogy alapképzésük részeként elegendő gyakorlati tapasztalatot kell szerezniük a tanítás terén, nem meglepő, hogy a tanárok alapképzése igen sok erőfeszítést kíván. A középfokú oktatás felső szintjén tanító tanárok alapképzése 18 tagállamban legalább öt évig tart és egyetemi végzettséggel zárul (ISCED 5A), a középiskola alsó tagozatában/az alapfokú oktatás második szintjén tanító tanárok esetében 12 tagállamban kötelező a legalább öt évig tartó egyetemi szintű alapképzés[25].

Megfontolandó néhány tagállam példáját követve a tanárok képzési szintjének általános megemelése.

2.3.5 Tanárképzés a felsőoktatás keretében

Annak biztosítása érdekében, hogy a felsőoktatás keretében megfelelő kapacitás álljon rendelkezésre a szükséges mennyiségű és minőségű tanárképzés megszervezéséhez, és hogy a tanítás professzionalizmusát elősegítsék, a tanárképző programokat hozzáférhetővé kell tenni a felsőoktatási mesterképzési és a doktori programok (és az alapképzés) keretében.

Meg kell erősíteni a tanárképzők, a gyakorló tanárok, a munka világa és más szervek közötti kapcsolatokat. A felsőoktatás fontos szerepet játszik az iskolákkal és más érdekelt felekkel való hatékony kapcsolat kialakítása során annak biztosítása érdekében, hogy tanárképző programjaik konkrét tényeken és bevált tanítási módszereken alapuljanak.

A tanárok képzéséért (és a tanárképzők oktatásáért) felelős személyeknek tanítási tapasztalattal kell rendelkezniük, és a tanároktól elvárt készségeket, magatartásformákat és kompetenciákat rendkívül magas szinten kell elsajátítaniuk.

2.3.6 A tanári szakma a társadalomban

A tanárok modellszerepet töltenek be. A tanulók eredményessége szempontjából fontos, hogy a tanári állomány összetétele teljes mértékben tükrözze azon társadalom sokféleségét (pl. a kultúra, az anyanyelv, a képességek, a fogyatékosság stb. szempontjából), amelyben a tanulók élnek. A tagállamok intézkedéseket hozhatnának annak biztosítása érdekében, hogy a tanári állomány összetétele teljes mértékben tükrözze a társadalom sokféleségét, és különösen hogy a kulturális és a nemek közötti egyensúly előtt álló akadályokat minden szinten megszüntessék.

---

[25] Eurydice: *Key Data on Education in Europe* (Kulcsfontosságú adatok az európai oktatásról), *2005*

3 A BIZOTTSÁG HOZZÁJÁRULÁSA

A tagállamoknak a tanárképzés területén hozott reformjai támogatásához a Bizottság az alábbiakkal járul hozzá:

(1) biztosítja, hogy az egész életen át tartó tanulás új programja és az Európai Szociális Alap támogassa a tanárképzés kínálatának és tartalmának javítására, valamint a tanárok és a gyakornok tanárok mobilitására irányuló tagállmi erőfeszítéseket;

(2) olyan mutatókat dolgoz ki, amelyek jobban tükrözik a tanárok képzésének és továbbképzésének javításával és felvételükkel kapcsolatos kérdéseket, valamint az Oktatás és képzés 2010 programról kétévente elkészített jelentés keretében beszámolót készít a tanárképzés színvonala területén elért előrehaladásról;

(3) az egész életen át tartó tanulás programja és a kutatási keretprogram által hozzájárul a tanítással és a tanárképzéssel kapcsolatos új ismeretek létrehozásához és terjesztéséhez, valamint támogatja a tagállamokat azok hatékony alkalmazásában;

(4) támogatja a tanárképzés európai dimenzióját és a tanárok mobilitását elősegítő kezdeményezések létrehozását;

(5) áttekinti az elért eredményeket és további javaslatokat terjeszt elő.

4 KÖVETKEZTETÉSEK

Ez a közlemény a tanítás és tanárképzés minőségét a tanítás jó színvonalát biztosító és a tanulók iskolai eredményeit javító kulcsfontosságú tényezőként határozta meg. A közlemény számos olyan intézkedést sorol fel, amelyeket e területeken meg lehetne hozni, valamint felvázolja, hogy a Bizottság hogyan támogathatja e munkát.

E javaslatok összességében az alábbiakat szolgálnák: annak biztosítása, hogy a tanárok képzése és továbbképzése összehangolt és koherens legyen és ahhoz megfelelő forrásokat bocsássanak rendelkezésre; annak biztosítása, hogy valamennyi tanár rendelkezzen a hatékony tanításhoz szükséges tudással, magatartásformákkal és pedagógiai készségekkel; a tanítás professzionalizmusának növelése; az önreflexió és a kutatás kultúrájának elősegítése a tanári szakmán belül; a tanári szakma rangjának és elismerésének növelése.

Ezáltal hozzájárulnak a mindenki számára hozzáférhető oktatás színvonalának javításához, valamint segítik a tagállamokat a társadalmi kohézióra, a gazdasági versenyképességre és a növekedésre irányuló lisszaboni célkitűzések megvalósításában.

A Bizottság törekedni fog e javaslatoknak az Oktatás és képzés 2010 program keretében a tagállami szakértők „tanárok és oktatók” csoportjával együttműködve történő továbbfejlesztésére. A Bizottság munkáját e területen a Tanács portugál elnöksége keretében megszervezendő konferenciák fogják segíteni.

A Bizottság felkéri az Európai Parlamentet és a Tanácsot, hogy fejtse ki álláspontját a jelen közleményben bemutatott kérdésekkel kapcsolatban.